

Nyelvésztudományviláglexikon

A *Lexicon Grammaticorum* közzétételével az volt a kiadók célja, hogy kiválasztott elhunyt tudósok életének és munkásságának lexikonos bemutatásával képet adjanak arról, hogyan épült ki az emberiségnek a nyelv(ek)ről való tudása s a nyelvtudomány néven ismert diszciplína.

A latin *grammaticus* eredeti jelentése 'nyelvértő; régi, különösen költői munkáknak magyarázója és műbírája', a későbbiek: 'az írás tanítója, a nyelv és az irodalom tanítója', illetve 'nyelvész'. A lexikonba azok a jeles személyek kerültek be (nem csak nyelvészek), akik érdemben gazdagították a nyelvről való gondolkodást. Ez a folyamat igazolhatóan két és fél évezrede tart. Ezért szerepelnek a régi századokból filozófusok, teológusok, filológusok, matematikusok, írók, így például a görög Püthagorasz (Kr. e. 570 k.), Arisztophanész (Kr. e. 450 k.), Platón (Kr. e. 427–347) és Arisztotelész (Kr. e. 384/383) vagy Luther és Melancthon. Aki a régiek közül nyelvi tevékenységével vált ismertté és máiglan elismertté, az az indiai Pánini (Kr. e. 5–4. század) és a görög Dionüsziosz Thrax (Kr. e. 170–90): az utóbbi az első görög nyelvtan szerzője (nyelvtanát a 18. századig használták!).

A bővített, javított második kiadás (az első 1996-ban jelent meg) több mint kétezer jeles személy portréját rajzolja meg, úgy, hogy közli a bemutatottak életrajzi adatait, fontosabb publikációik jegyzékét, a tudományos pályák értékelését, s a róluk szóló fontosabb méltató írások jegyzékét. A főszerkesztőt munkájában társszerkesztők segítették, akik többnyire egy-egy országra vonatkozóan végezték el a fölveendő és a szócikkírók kiválasztásának nem könnyű feladatát. A magyar társszerkesztő Kontra Miklós, aki a magyar vonatko-

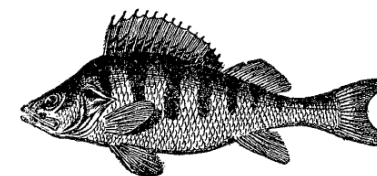
zású szócikkek nagy részét szerkesztette, s akinek nagy szerepe volt abban, hogy harminchárom magyar/magyar származású nyelvész kapott helyet a bővített kiadásban.

Az olvasó információk tömegével találkozhat, s értelemszerűen elsősorban tudománytörténeti indítékú s személyekre vonatkozó érdeklődése vezeti majd az olvasásban. A bemutatott magyar/magyar származású nyelvészek munkássága széles palettát takar: közöttük hungarológus magyar nyelvészek éppúgy vannak, ahogy az anglistika, a finnugristika, a germanisztika, az orientalisztika, a romanisztika, a szlavisztika és a turkológia képviselői is. Nem hiányzik a professzionális nyelvkutatás két magyar úttörője, Sajnovics János és Gyarmathi Sámuel, s természetesen a legnagyobb formátumú magyar nyelvész, Gombocz Zoltán sem. Hiányolom viszont Simonyi Zsigmondot. A tallózó olvasás arról győzi meg az olvasót, hogy a legtöbb esetben olyan tudósokról olvas, akiket az idő kellően megmért már, akiknek tudománytörténeti helye – szűkebb vagy tágabb értelemben – stabil. Több okból is eleve lehetetlen lett volna azonban a több mint kétezer munkásságot objektív módon egybevetni, s bármiféle rangsort felállítani. Értelemszerűen, a szócikkek terjedelmi különbségei sem feltétlenül jelzői az életművek közötti érdemi különbségeknek. Elő-előfordul más tudományos közleményekben is az a történetietlenség, amit a lexikonban Kempelen Farkas (Wolfgang Kempelen) születéséről olvashatunk: „1734 Bratislava, now Slovakia”. Kempelen ugyanis nem szülehetett Bratislavában, mert hogy akkor a településnek ilyen neve még nem volt (szlovák nevét 1837-ben alkották, s 1919-ben lett hivatalossá). A történetileg korrekt közlés ez lett volna: „1734 Pozsony (Preßburg), now Bratislava, Slovakia”.

A lexikon az egyetemes művelődéstörténet sajátos területébe, az emberi nyelvel való foglalkozás és kutatás történetébe nyújt alapos betekintést. Mint ilyen nemcsak nyelvtudomány-történeti, hanem tudomány- és művelődéstörténeti szempontból általában is jól használható információforrás. (Harro

Stammerjohann ed.: Lexicon Grammaticorum. A Bio-Bibliographical Companion to the History of Linguistics. Second Edition, Revised and Enlarged. I–II. Tübingen: Max Niemeyer Verlag, 2009, 1692 p.)

Kiss Jenő
az MTA rendes tagja

Az MTA Elnökségének tagjai márciusi ülésükön elfogadták a *Magyar Tudományban* megjelenő megemlékezések új rendjét. A továbbiakban az akadémikusok és a kutatóhálózat intézetigazgatóinak elhunytáról a folyóiratban fényképpel kísért bejelentést teszünk. A részletes megemlékezés a *Magyar Tudomány* honlapjának megfelelő rovatában jelenik majd meg, ahol az Elnökség az érintettek körét – bejelentési kötelezettség nélkül – a tudományok doktoraira is kiterjesztette.